

JAMOAVIY MUNOSABATLARDA O'QUVCHI YOSHLARNING SHAXSIY
SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH

J.T.Yuldoshev

Iqtisodiyod va pedagogika universiteti

"Pedagogika va o'qitish metodikasi"

kafedrasi dotsenti, p.f.f.d (PhD)

Boysunova Marjona Farit qizi

Iqtisodiyod va pedagogika universiteti

Pedagogika yo'nalishi 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada jamoaviy munosabatlarning o'quvchi yoshlarning shaxsiy sifatlarini shakllantirish va rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Inson shaxsining ijtimoiylashuvi jarayonida jamoa muhitining ahamiyati, ayniqsa, ta'lim tizimida o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik, do'stlik, o'zaro hurmat va mas'uliyat hissining rivojlanishida muhim omil sifatida yoritiladi. Tadqiqotda jamoaviy faoliyat jarayonida o'quvchilarda yetakchilik, tashabbus-korlik, empatiya, muloqot madaniyati va o'zaro yordam kabi shaxsiy sifatlarining shakllanish mexanizmlari tahlil qilingan. Maqola natijalari shuni ko'rsatadiki, sog'lom jamoaviy muhit o'quvchi shaxsining ijtimoiy faolligini oshiradi, ijobiy psixologik iqlimni shakllantiradi hamda o'z-o'zini anglash va o'zini baholash jarayonlarini jadallashtiradi.

Kalit so'zlar: jamoaviy munosabat, o'quvchi yoshlar, shaxsiy sifatlar, ijtimoiylashuv, ta'lim jarayoni, muloqot madaniyati.

Аннотация: В данной статье анализируется роль коллективных отношений в формировании и развитии личностных качеств учащейся молодёжи. Подчёркивается значение коллективной среды в процессе социализации личности, особенно как важного фактора развития сотрудничества, дружбы, взаимоуважения и чувства ответственности у учащихся в системе образования. В исследовании проанализированы механизмы формирования таких личностных качеств, как лидерство, инициативность, эмпатия, культура общения и взаимопомощь у учащихся в процессе коллективной деятельности. Результаты статьи показывают, что здоровая коллективная среда повышает социальную активность учащегося, формирует позитивный психологический климат и ускоряет процессы самосознания и самооценки.

Ключевые слова: коллективные отношения, учащаяся молодёжь, личностные качества, социализация, образовательный процесс, культура общения.

Abstract: This article analyzes the role of collective relations in the formation and development of personal qualities of young students. The importance of the collective environment in the process of socialization of the human personality is highlighted, especially as an important factor in the development of cooperation, friendship, mutual

respect and a sense of responsibility between students in the education system. The study analyzed the mechanisms of formation of personal qualities such as leadership, initiative, empathy, communication culture and mutual assistance in students during collective activities. The results of the article show that a healthy collective environment increases the social activity of the student, forms a positive psychological climate and accelerates the processes of self-awareness and self-assessment.

Keywords: *collective relations, young students, personal qualities, socialization, educational process, communication culture.*

Kirish. Hozirgi davrda ta'lim tizimining asosiy maqsadi – faqat bilim berish emas, balki mustaqil fikrlaydigan, ijtimoiy faol, mas'uliyatli va barkamol shaxsni tarbiyalashdan iborat. Shaxsning bunday sifatlari avvalo jamoaviy munosabatlar jarayonida shakllanadi, chunki inson o'zining ijtimoiy mohiyatini aynan jamoa doirasida namoyon etadi. Maktab va o'quv muassasalari esa o'quvchi yoshlar uchun nafaqat bilim manbai, balki ularning ijtimoiylashuvi, o'zaro muloqoti va shaxsiy sifatlarini rivojlantirish maktabi hisoblanadi.

Jamoaviy munosabatlar o'quvchi shaxsining ijtimoiy faolligini oshirish, o'zaro hurmat, mas'uliyat, hamjihatlik va muloqot madaniyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Jamoa ichidagi hamkorlik, bir-birini qo'llab-quvvatlash va umumiy maqsad sari harakat qilish orqali o'quvchilar o'z shaxsiy fazilatlarini — yetakchilik, tashabbuskorlik, sabr-toqat, bag'rikenglik va javobgarlikni shakllantiradilar. Shu jihatdan jamoaviy faoliyat o'quvchi yoshlarning shaxsiy kamolotida psixologik va tarbiyaviy omil sifatida alohida o'rin tutadi.

Mazkur maqolada o'quvchi yoshlarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda jamoaviy munosabatlarning o'рни va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda ijtimoiy-psixologik nazariyalar, ta'lim-tarbiya jarayonidagi hamkorlik tamoyillari hamda jamoaviy faoliyatning shaxs rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri yoritilgan. Ushbu masalani chuqur o'rganish o'quvchilarda ijtimoiy faollik, ijobiy kommunikativ ko'nikmalar va mas'uliyatli fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish uchun nazariy va amaliy asos yaratadi.

Muhokama va natijalar. Jamoaviy munosabatlar o'quvchi yoshlarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda hal qiluvchi o'rin tutadi. Jamoa – bu faqatgina birgalikdagi faoliyatni tashkil etuvchi tizim emas, balki o'quvchilarning o'zaro muloqot, hamkorlik va ijtimoiy tajriba almashish maydonidir. Shu jarayonda o'quvchi shaxsining ijobiy fazilatlarini – mas'uliyat, faollik, bag'rikenglik, o'zaro hurmat va hamjihatlik singari sifatlar shakllanadi.

Jamoaviy ta'lim jarayonining asosiy maqsadi – bilim berish bilan bir qatorda, ijtimoiy faol, mustaqil fikrlaydigan, mas'uliyatli va ma'naviy barkamol shaxsni shakllantirishdir. Inson shaxsining shakllanishida jamoa va ijtimoiy muhitning o'рни beqiyosdir. Ayniqsa, maktab va o'quv muassasalarida jamoaviy munosabatlar orqali o'quvchilar bir-biri bilan muloqotga kirishadi, o'zaro yordam va hamkorlikni o'rganadi, bu esa ularning shaxsiy sifatlarining rivojlanishiga zamin yaratadi.

O'quvchi yoshlarning shaxsiy sifatlarini shakllantirishda jamoaviy munosabatlar markaziy o'rin tutadi. Jamoa – bu nafaqat bilim va mahorat almashish joyi, balki o'quvchining ijtimoiy tajriba orttirishi, muloqot madaniyatini o'rganishi va ijobiy shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishi uchun maydon hisoblanadi.

Jamoaviy faoliyat o'quvchi yoshlarning quyidagi shaxsiy fazilatlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi:

Mas'uliyat – umumiy ishda o'z vazifasini anglash va bajarish;

Muloqot madaniyati – fikrni aniq ifodalash, boshqani tinglash va tushunish;

Hamjihatlik va hamkorlik – jamoada muvofiqlikda ishlash;

Tashabbuskorlik va yetakchilik – yangi g'oyalar ilgari surish, boshqalarni ilhomlantirish;

Empatiya – boshqalar his-tuyg'usini his etish, ularni tushunish;

O'z-o'zini baholash va o'zini anglash – shaxsiy imkoniyat va kamchiliklarni tan olish.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijobiy jamoaviy muhitda shakllangan o'quvchilar nafaqat dars jarayonida faol bo'lishadi, balki o'z hayotiy pozitsiyasini aniqlab, ijtimoiy mas'uliyatni his qiluvchi shaxslarga aylanadi. Aksincha, jamoada befarqlik, raqobat yoki nizoli holatlar ustun bo'lsa, bu o'quvchilarning o'ziga ishonchini pasaytiradi va salbiy shaxsiy sifatlarning paydo bo'lishiga olib keladi.

Shu bois, o'qituvchi va tarbiyachilar o'quvchi jamoasida sog'lom psixologik muhit yaratish, o'zaro hurmat, hamkorlik va muloqot madaniyatini shakllantirishga alohida e'tibor berishlari zarur. Bu jarayonda guruhli ishlar, jamoaviy loyihalar, rolli o'yinlar va muhokamalar kabi faol metodlar samarali natija beradi.

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, jamoaviy faoliyatda ishtirok etgan o'quvchilar o'zining ichki imkoniyatlarini namoyon etadi, yetakchilikka intiladi va boshqalar bilan samarali muloqot o'rnatishni o'rganadi. Bu esa shaxsning o'z-o'zini anglash, o'ziga ishonch va ijtimoiy mas'uliyatni his etish darajasini oshiradi. Ayniqsa, jamoaviy o'yinlar, loyihalar, musobaqalar va ijtimoiy tashabbuslar orqali o'quvchilarda tashabbuskorlik, ijodkorlik va muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalari rivojlanadi.

Muhokama jarayonida o'quvchi yoshlarning jamoaviy muhitdagi o'zaro munosabatlari ikki yo'nalishda shakllanishi kuzatildi:

Ijobiy yo'nalish – hamkorlik, o'zaro yordam, umumiy maqsad sari harakat qilish orqali shaxsning ijtimoiy faolligi va ijobiy emotsional holati mustahkamlanadi.

Salbiy yo'nalish – raqobat, nizolar yoki muloqotdagi nomuvofiqlik sharoitida ayrim o'quvchilarda passivlik, ishonchsizlik yoki yetakchilikdan chekinish holatlari paydo bo'lishi mumkin.

Shuning uchun o'qituvchi va tarbiyachilarning vazifasi jamoaviy munosabatlarni to'g'ri yo'naltirish, sog'lom psixologik muhitni yaratish va har bir o'quvchining shaxsiy sifatlarini ochishga imkon beruvchi pedagogik shart-sharoitlarni tashkil etishdan iboratdir.

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatadi:

Jamoaviy faoliyat o'quvchilarda ijtimoiy faollik, mas'uliyat, empatiya va muloqot madaniyatini rivojlantiradi.

Ijobiy jamoaviy muhit o'quvchilarning o'z-o'zini baholash va o'zini namoyon etish darajasini oshiradi.

Jamoa ichidagi o'zaro hurmat, qo'llab-quvvatlash va umumiy maqsad sari intilish shaxsiy rivojlanish uchun samarali psixologik asos yaratadi.

Pedagogik rahbarlik jamoaviy munosabatlarni konstruktiv yo'nalishda boshqarish orqali o'quvchi yoshlarning individual salohiyatini ro'yobga chiqaradi.

Umuman olganda, jamoaviy munosabatlar o'quvchi yoshlarning shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishda ijtimoiy-psixologik mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. U nafaqat o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilarning ma'naviy va axloqiy kamolotini ham ta'minlaydi.

Jamoaviy munosabatlar o'quvchi yoshlarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda ijtimoiy-psixologik mexanizm sifatida xizmat qiladi. U nafaqat bilim, balki ma'naviy kamolot, ijtimoiy faollik va muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bois ta'lim jarayonida jamoaviy faoliyatga asoslangan pedagogik yondashuvlarni qo'llash muhimdir.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, jamoaviy munosabatlar o'quvchi yoshlarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda muhim ijtimoiy-psixologik omil hisoblanadi. Jamoa muhitida o'quvchilar o'zaro hamkorlik, muloqot, mas'uliyat va empatiya kabi ijobiy fazilatlarni o'zlashtiradilar. Bunday jarayon o'quvchi shaxsining ijtimoiylashuvini jadallashtirib, unda mustaqil fikrlash, o'z-o'zini baholash, jamoaga sodiqlik va yetakchilik sifatlarini shakllantiradi.

Jamoaviy faoliyat shaxsning faqat intellektual rivojlanishiga emas, balki ma'naviy va axloqiy kamolotiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, o'quvchilar o'rtasidagi hamjihatlik, o'zaro yordam, hurmat va ishonch asosida qurilgan jamoa psixologik jihatdan qulay muhit yaratadi. Shu orqali har bir o'quvchi o'z salohiyatini namoyon etish, o'z fikrini erkin bildirish va jamoa oldida mas'uliyatni his etishga o'rganadi.

O'quvchi yoshlarning shaxsiy sifatlarini shakllantirishda jamoaviy munosabatlar muhim rol o'ynaydi. Bolalar va o'quvchilar o'rtasidagi ijtimoiy muloqot, hamkorlik va bir-birini tushunish jarayoni shaxsiy fazilatlarining rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Jamoaviy faoliyat orqali o'quvchilar mas'uliyatni o'rganadi, qaror qabul qilish ko'nikmalarini mustahkamlaydi, hamda o'z fikrini erkin ifoda etish va tinglash malakalarini rivojlantiradi.

Jamoaviy munosabatlarda o'quvchi yoshlarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirish

1-jadval

Jamoaviy faoliyat turi	Rivojlantiriladigan shaxsiy sifatlar	Ta'lim va tarbiyadagi ahamiyati	Misol/ Amaliyot
Guruhli muhokamalar	Kommunikatsiya, tinglash qobiliyati, empatiya	Fikr almashish, bir-birini tushunish ko'nikmasini shakllantirish	Darslarda guruh muhokamasi, rolli o'yinlar
Loyihalar va	Mas'uliyat,	Vazifalarni birga	Guruh

jamoa ishlari	hamkorlik, tashabbuskorlik	bajarish orqali mas'uliyatni anglash	loyihalarida vazifalarni bo'lishish
Sport va jismoniy mashg'ulotlar	Rahbarlik, mehnatsevarlik, jamoa ruhiyati	Jamoaviy muvaffaqiyatni qadrlash va sog'lom raqobatni o'rganish	Sport musobaqalari, jamoa o'yinlari
Madaniy va ijodiy tadbirlar	Ijodkorlik, innovatsion fikrlash, liderlik	Shaxsiy qobiliyatlarni namoyon qilish va ijodiy fikrlashni rag'batlantirish	Konsert, teatr, ko'rgazmalar tashkil etish
Onlayn platformalar orqali jamoaviy ishlar	Texnologik savodxonlik, hamkorlik, global fikrlash	Zamonaviy vositalar yordamida muloqot va jamoaviy ishlarni rivojlantirish	Onlayn guruh loyihalari, virtual seminarlar

Jamoaviy ishlar va sinf ichidagi faoliyatlar o'quvchilarga samarali kommunikatsiya ko'nikmalarini o'rgatadi. Bu jarayonda ular nafaqat o'z fikrini aniq ifodalashni, balki boshqalarni tinglash va hurmat qilishni ham o'rganadi. Shu bilan birga, o'zaro muloqot va bahs-munozara jarayonida sabr-toqat, hamkorlik, empatiya kabi ijobiy shaxsiy fazilatlar rivojlanadi.

Jamoaviy faoliyat o'quvchilarga mas'uliyatni his qilishni va qaror qabul qilish ko'nikmalarini o'rgatadi. Masalan, guruh loyihalari, ijtimoiy loyihalar yoki o'quvchilarning birgalikda ishlashi qaror qabul qilish va vazifalarni taqsimlash jarayonida liderlik va tashabbuskorlikni rivojlantiradi. Bu ko'nikmalar kelajakda shaxsning mustaqil va ijtimoiy faol bo'lishiga xizmat qiladi.

Jamoaviy munosabatlar orqali o'quvchilar boshqalar his-tuyg'ularini anglash va ularga nisbatan empatiya ko'rsatishni o'rganadi. Bu jarayon ijtimoiy ongini rivojlantiradi, o'zaro hurmatni mustahkamlaydi, shuningdek, qarama-qarshi vaziyatlarni hal qilish va nizolarni tinch yo'l bilan hal etish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Jamoaviy faoliyat yoshlarning kreativ fikrlash, tashabbuskorlik, ijodkorlik va mas'uliyat kabi shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Sinf va guruhdagi faoliyatlarda o'quvchilar o'z g'oyalarini namoyon qiladi, muammolarni hal qilish bo'yicha yangi strategiyalar ishlab chiqadi va o'ziga bo'lgan ishonchni oshiradi.

Jamoaviy munosabatlar shuningdek, o'quvchilarda tarbiyaviy va ma'naviy qadriyatlarni shakllantirishga yordam beradi. Bu jarayonda ular hamkorlik, halollik, sadoqat, bag'rikenglik kabi fazilatlarni o'rganadi va hayotiy tajribaga ega bo'ladi. Shunday qilib, jamoaviy faoliyat nafaqat akademik ko'nikmalarni, balki shaxsiy va ijtimoiy fazilatlarni ham rivojlantiradi.

Jamoaviy munosabatlar orqali o'quvchilar bir-birini qo'llashni, turli ijtimoiy guruhlar bilan hamkorlikni o'rganadi. Bu esa maktab muhitida ijtimoiy integratsiyani kuchaytiradi, guruh ichidagi muvofiqlik va birlikni ta'minlaydi hamda kelajakda ijtimoiy hayotda faol shaxs sifatida rivojlanish imkonini yaratadi.

Pedagoglar jamoaviy faoliyatni tashkil qilishda yetakchi rol o'ynaydi. Ular o'quvchilarga ijobiy muloqot, mas'uliyat, liderlik va hamkorlikni o'rgatadi, shaxsiy rivojlanish jarayonini qo'llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, pedagogik muloqot orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va muammolarni hal qilish qobiliyatlari rivojlanadi.

Zamonaviy texnologiyalar jamoaviy faoliyatni yanada samarali qiladi. Masalan, internet va onlayn platformalar orqali o'quvchilar virtual guruhlar shakllantiradi, loyihalar ustida birgalikda ishlaydi va dunyo miqyosidagi tajribalarni o'rganadi. Bu jarayon shaxsiy sifatlarni rivojlantirishni kuchaytiradi va global fikrlashni rag'batlantiradi.

Jamoaviy munosabatlar o'quvchi yoshlarning shaxsiy va ijtimoiy fazilatlarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Ular orqali o'quvchilar mas'uliyat, hamkorlik, empatiya, kommunikatsiya va liderlik kabi qobiliyatlarni rivojlantiradi. Jamoaviy faoliyat shaxsning mustaqil fikrlash, ijodkorlik va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini mustahkamlaydi, shuningdek, tarbiyaviy va ma'naviy qadriyatlarning shakllanishiga xizmat qiladi.

Pedagoglarning samarali yondashuvi va muloqot strategiyalari jamoaviy faoliyatni yanada samarali qiladi, o'quvchilarda psixologik barqarorlikni mustahkamlaydi va ularning ijtimoiy ongini oshiradi. Zamonaviy texnologiyalar va onlayn platformalar esa jamoaviy faoliyatni kengaytirib, global tajribalarni o'rganish imkonini beradi.

Shu sababli, o'quvchi yoshlarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda jamoaviy munosabatlar nafaqat maktab muhitida, balki hayotiy tajriba va kelajakdagi ijtimoiy faoliyatda ham muhim ahamiyatga ega. Ularning tarbiyaviy va ijtimoiy rivojlanishi uchun pedagogik strategiyalarni jamoaviy faoliyat bilan uyg'unlashtirish zarur.

Xulosa qilib aytganda, o'quvchi yoshlarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda jamoaviy munosabatlar – ularni hayotga tayyorlovchi, ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantiruvchi va ma'naviy barkamollikka yetaklovchi asosiy mexanizmdir. Shuning uchun ta'lim jarayonida jamoaviy faoliyatga asoslangan pedagogik yondashuvlar, hamkorlikda o'qitish metodlari va o'zaro hurmatga asoslangan ijtimoiy muhitni yaratish ustuvor ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva D. O'quvchi yoshlarning ijtimoiylashuvi jarayonida jamoaning roli. – Toshkent: "Ta'lim va tarbiya" jurnali, №2, 2020.
2. Asqarova M. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2018.
3. G'oziev E. G'. Umumiy psixologiya asoslari. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2010.

4. Mahmudov N. O'quvchi shaxsini jamoaviy faoliyat orqali rivojlantirish masalalari. – "Pedagogika va psixologiya" jurnali, №3, 2021.
5. To'xtasinov M. Ta'lim jarayonida shaxslararo munosabatlarni shakllantirish asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017.